

ТРАДИЦІЙНІ ОБРАЗИ І МОТИВИ В ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ПОЕТА

Основу кожної нової книжки Анатолія Загрійчука складає традиційна релігійно-філософська тематика, наповнена живими реаліями сучасності. Та й оригінальність його письменства саме в тому, що він досконало знає особливості подільського фольклору, традицій, звичаїв, суто побузські етнографічні ознаки, смаки та уподобання своїх вінничан. У передмові до однієї із збірок “І я, о Господи, чернець” (1996) він зазначав: “Коли я працював над рукописом, перед очима завжди були ті вдумливі, розсудливі, прості і непрості, частіше чомусь сільські (хоча я сам виріс у місті) люди, які вчили мене, а інколи й досі вчать! – вірі. У пам’яті завжди – храм на Церковній горі у Хрестищах (тепер Миролюбівка) біля Піщанки та старовинні дерев’яні церкви у Лозовій неподалік Шаргорода, у яких хрестили, воцерковлювали, робили вивід, вінчали, сповідали, причащали, відправляли погребання та панахиди всім моїм найближчим рідним людям” (І я, о Господи, чернець. – Вінниця: Континент-Прим., 1996. – С. 3). Анатолій Загрійчук, або як приязно його величають усі подоляки, – отець Анатолій, поспривав, що величний монастир у Браїлові (недалеко від Жмеринки) з його стародавніми, якимось чудом збереженими святинями, нині підводиться з руїн і гуртує навколо себе краян. Це він віднайшов в архівах давні папери й описав усю храмову систему.

Вже понад десять років він збирає народні псалми, тобто пісні релігійно народного змісту. Їх, як відомо, понад вісімдесят літ нищила, забороняла, ганьбила, таврувала радянська система. Та вони вижили і, на нашу думку, нині становлять інтерес не тільки як історія, але і як недосліджена галузка народної пісенної творчості. Їх у нього зібрано, описано, систематизовано дуже багато. Особливу цінність складають народні псалми про Калинівське чудо 1921 року, в яких втілено нездоланність духу людини, і записані вони так, як виконуються, – українською і російською мовами, хоч існували підпільно впродовж усіх років радянської влади. А. Загрійчук чимало зробив для розшуків архівних матеріалів та свідчень очевидців, які стосуються двовікового існування Подільської єпархії та 150-річчя Браїлівського Святотроїцького монастиря, з яким пов’язано багато подій на Правобережній Україні. До речі, цей монастир неодноразово відвідували М. Старицький, М. Коцюбинський, П. Ніщинський, В. Липківський, П. Чайковський (і жив подалік від нього), К. Стеценко, М. Леонтович, А. Свидницький, російський письменник Микола Некрасов, французький майстер слова Оноре де Бальзак, побували в ньому В. Винниченко, С. Петлюра, М. Грушевський, І. Огієнко, І. Бунін і чимало сучасних діячів України.

Браїлів – це своєрідний куточок святої землі на Вінниччині, де збереглися автентичні купальські звичаї, традиційні веснянки-гаївки, січневі Меланки, що влаштовуються в ніч з 13 на 14 січня, спасівське освячення зерна нового врожаю, плодів та овочів. Браїлів зробив свій внесок і у розвиток української духовності. І безперечно, в цьому є заслуга і браїлівського майстра слова Анатолія Загрійчука, його чудові поетичні книги “Жарини”, “Обличчя”, “Різдваєне віконечко”, колективні збірки, серед яких “Дзвони по душі”, “Благовіст” та ін. Його поезії завжди оповиті серпанком щирого почуття, тут знайдемо і народнопоетичну метафору, і порівняння, прислів’я чи приказку, трансформовані у високоестетичні, зорово-виражальні образи.

Ось і передостання книга “І я, о Господи, чернець” Анатолія Загрійчука це нова думка й спостереження, глибокі філософські роздуми про плинність часу та долі сучасників. У вступному слові автор говорить про постійне “відчуття необхідності вилити на папір пережите, наболіле, ту думку, той настрій, що виникали в залежності від того чи іншого епізоду або періоду життя як особистого, так і суспільного” (с. 4). Власне це роздуми про щоденне буття, змагання добра і зла, долю людську. “Віри, де взяти з гірчичне зернятко, доброї справи – з цибульку лишень? Тихо десь плаче забуте дитятко, і гасне зламаний день” (с. 9).

Власне усе, що виходить з-під пера автора, продовжує дуже давню, традиційну для світового красного письменства, і для українського зокрема, християнську релігійно-філософську тематику, наповнену живими часовими реаліями. Тому й позитивний ідеал збірки пройнятий вірою в силу народу, його незборимість у віднаходженні дороги до добра та справедливості: “У тьмяних днях марнуєм волю й віру, і кожна мить на марний киди герць. Як затулить свічу від злого вітру, донести до засніжених сердець?” – запитує автор у поезії “Вітер”.

У поетичних рядках віднаходимо багато автобіографічних моментів, які майстерно

переплавлені у високий мистецький результат, демонструють дивоцвіт творчості митця. Отець Анатолій тільки-но відзначив своє півстоліття, за яким справді нелегка праця, університетська філологія, служба у війську, багаторічна робота з дітьми та вчительство в подільських селах. Про це він розповідає у поезії “Молитва”, яка завершується дуже виразним та актуальним для кожного православним рефреном: “Моя молитва, Господи, проста: О дай донести до кінця хреста”. Ця ж думка проходить лейтмотивом і в “Різдвяному віконечку”: “Горобині теплі гронця не погасить сніг. Невеличкий світ з віконця, але скільки втіх”.

Мистецьки трансформуючи народні дитячі лічилки, материнські примовки, дидактичні повчання, побудовані за порівняльно-типологічним принципом з птахами, звірями, явищами природи, водною стихією тощо, автор у поетичний простір вводить і конкретність: “горобців пишну крону”, “білку, як м’ячик, що б’ється об гілку”, “лис фарбований якраз прилучився на той час”, “мурашку, що через промінчик перебігає, лапками перебирає”, “новина повсюди нині: бусол ходить по долині”, “то стрекоче, то свистить – шпак всі мови взявся вчить”, “хмарка-кучерявка”, “ось і казочці кінець – час додому гнать овець”, “непосидливі синиці, вередливі дві сестриці” (Різдвяне віконечко. – Вінниця: Континент-Прим, 1998. – 58 с.). Все це в утаємниченому дитячому світі сприймається якнайкраще і сприяє естетичному вихованню молодого покоління.

У 1995 році Анатолій Леонідович прийняв сан священника у Шаргороді, на землі, де народився Степан Руданський, а в 1996 році був прийнятий до Національної спілки письменників України – тепер має вже кільканадцять видрукованих у Києві та Вінниці книг, підготовлено кілька рукописів, є надія, що колись-таки вони вийдуть у світ.

Книжка “І я, о Господи, чернець” з’явилася у видавництві “Континент-Прим”, що уже кілька літ працює у Вінниці. Її миттєво розкупили. Збірка складається з двох розділів “Чернець і ластівка” та “На хресті на моїм...”

Перший розділ – це нав’язні текстами з Біблії мистецькі роздуми про невідомі шляхи Господні та долю людську, – і тут знову пригадуються слова отця Анатолія про те, як “люди тягнуться до чистого, святого, того, що не продається і не купується. І особливо зараз. У такий скрутний час. Як би це не звучало парадоксально”.

У поезії ж “Чернець і ластівка”, яка дала назву другому розділу, розповідається про молодого ченця, якого привели до келії, і в той же день над його вікном звила гніздо ластівка. Рано прокидається пташка, а з нею й чернечий послушник, трудяться вони щодень і тільки ввечері звіряють одне одному свої думи, мрії та сподівання. Трудно було обом, але й радісно. Як відомо, ластівка знаменує радість, тепло, асоціюється з приходом весни, первоцвіту, незнищенності всього живого. І все ж лейтмотивом у цьому циклі є мініатюра: “Столочені дороги, неміряні шляхи. Бліді цвітуть і вбогі петрові батоги. В багровім осяванні тополі вдалині по свічці на прощання тримають мовчазні. І на горі високій дощем омийтий хрест чекає самотньо, щоб хтось іще воскрес”. Такою ж сердечною теплотою, душевністю озиваються поезії “Знову під нашим вікном Леонтович щедріє”, “Колір часу” (авторська трансформація сонета з У. Шекспіра), “На горі Оливній”, “Балада про її любов”, “Немає часу”, “Імена”.

А ось вірш про Покрову. Лінійна трансформація свята в Анатолія Загрійчука незвична, але проста й зрозуміла:

“Тихо на Покрову. Боже мій, як тихо. Чути навіть: дзвінко скапує зі стріхи. Чути з піднебесся: сильно і спокійно птах блакить загуслу крає мірно й вільно. Чути, наче легіт, дзвони десь здалеку. Дзвінко листя падає із старого глека. Тихі чуті молитви і псалми святкові на такій прадавній молитовній мові. Тихо на Покрову, й теплий промінь мріє: – Добрий день, Марусю. – З святом вас, Маріє” (с. 16).

Вражаюче трагічні, пронизливі рядки з поезії “Забута могила”, присвяченої пам’яті вісімдесяти жителів села Браїлова – учасників вистави Т. Шевченка “Назар Стодоля”, – які загинули у березні 1921 року в катівні Жмеринської ЧК, а також “Все тихо минає, поволі проходить”, у якій ідеться про подвиг академіка Володимира Вернадського, чий незмірно величкий труд зберіг всю Україну у дні лихоліття, російської революції 1917 року, але залишається забутих сучасниками. Обидва факти вражають.

Яскрава індивідуальність автора з його неповторним емоційним світом та темпераментом незримо

присутні в експресії та енергії майже кожного вірша, іноді полемічно загостреного або свідомо гіперболізованого. Воднораз це і пристрасний захист власних авторських переконань, як бачимо в поезіях “Райська яблуня”, “Дві зорі”, “Пора на те прийшла”, “Літні люди” тощо. Це справді сторінки сумнівів і поривань, горя і радості, розчарувань і прагнень, роздумів про непрості людські стосунки, мирські болі. І думки ці ґрунтуються не на абстрактному патріотизмові, а на тому, чим живе Україна сьогодні і якою хотілося б бачити її в майбутньому. Тут засіб фольклорного зіставлення чи аналогії – найулюбленіший прийом, бо він вияскравлює думку, дає точне розуміння суті.

Всім своїм життям і поезією отець Анатолій стверджує буття як діяння, картає лжу, неправду, самообман і лицемірство, що розплодилися на межі XX і XXI століть, демонструє нове слово в українській духовній культурі, що захищає національну ідею та поповнює фонд золотого письменства нашої доби.

ІМФЕ